

окреслених особливостей, програмних вимог обґрунтовано критерії добору академічних текстів для навчання майбутніх філологів інтенсивного й екстенсивного читання англійською мовою – автентичності, мотиваційної цінності, тематичності, доступності (стосовно змісту та лінгвістичних засобів), інформаційної цінності, наукової новизни, методичної цінності (можливість розробки різних вправ та завдань для вдосконалення вмінь читання та інтегрованих завдань із залученням інших видів мовленнєвої діяльності), обсягу тексту.

Ключові слова: академічний текст, стаття, майбутні філологи, критерії добору, жанр, читання академічних текстів англійською мовою.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 378.14

Кльонка Ю. С.*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СУДНОВОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Успішність в оволодінні іноземною мовою значною мірою визначається «зануренням» особистості в культуру народу – носія мови. Тому одним із пріоритетних завдань навчання іноземних мов є формування культурологічної компетенції студентів, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та невербальної поведінки її носіїв, а також вимагає вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм. Саме тому автор розкриває особливості формування культурологічної компетенції судноводіїв на заняттях з англійської мови за допомогою методу проєктів, роботи з автентичними текстами, бесіди з представниками різних культур і національностей.

Ключові слова: компетентність, культурологічна компетенція, культурна комунікація, методи навчання.

Проблема формування культурологічної компетенції студентів на заняттях з англійської мови була й залишається актуальною в сучасній методиці, оскільки вдале опанування іноземною мовою передбачає одночасне вивчення мови й культури та вимагає поєднання елементів країнознавства з мовними явищами, які постають не тільки як засіб комунікації, але й як спосіб ознайомлення студентів із новою для них дійсністю.

Іноземна мова є невід'ємною складовою культури народу-носія цієї мови й одночасно засобом передання цієї культури. Вона допомагає студентам пізнати духовне багатство іншого народу, підвищує рівень гуманітарної освіти та допомагає уникнути ситуацій «культурного непорозуміння».

Ідея інтеграції компонентів культури в навчання іноземної мови знаходить усе більший розвиток у сучасних дослідженнях. Проведений нами аналіз педагогічної та методичної літератури засвідчив, що сьогодні є чимало праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, що розкривають ті чи інші риси культурологічної компетенції в навчанні іноземної мови (Н. Бориско, Л. Голованчук, Р. Гришкова, О. Коломінова, Ю. Пассов, О. Селіванова, Г. Томахін, Є. Верещатіна, В. Костомарова, Л. Калініна, В. Топалова).

Однак аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми показав, що високим рівнем культурологічних знань володіє незначна частина студентів. Отже, необхідною є організація спеціальної роботи з формування культурологічної компетенції курсантів у процесі вивчення англійської мови. Саме тому метою статті є розкриття особливостей формування культурологічної компетенції судноводіїв

*© Кльонка Ю. С.

на заняттях з англійської мови за допомогою методу проєктів, роботи з автентичними текстами, бесіди з представниками різних культур і національностей.

За визначенням С. Харитонової, мова «є не лише засобом спілкування, а й засобом прилучення учнів до культурних цінностей інших народів, засобом досягнення знання і розуміння культу. Культурна комунікація тісно пов'язана з культурологічною компетенцією, сенс якої полягає у творчому засвоєнні та осмисленні всього цінного як у культурі власного народу, так і у інших культурах других» [11, с. 5].

Культурологічна компетенція визначається М. Булигіною та Н. Саєнко як здатність і готовність до діалогу культур, що ґрунтується на комплексі засвоєних лінгвістичних знань, умінь і навичок з іноземної мови, знаннях сучасної соціокультурної системи країни, мова якої вивчається, а також історичних умов, що впливали на її становлення; країнознавчих знань і вмінь здійснювати зіставний аналіз рідної та іншомовної культури [2, с. 6; 9, с. 162].

У міжкультурному спілкуванні культурний бар'єр може бути набагато небезпечнішим і неприємнішим за мовний. Як зауважує М. Боліна, «культурні» помилки зазвичай сприймаються набагато болючіше, ніж помилки мовні, незважаючи на те, що перші легше вибачаються: різні культури не поєднані в зібрання правил, як відмінності мов, вони не мають ні граматики, ні словників культур [1, с. 33]. Рівень розвитку культурологічної компетенції впливає на налаштованість учасників комунікації на толерантне ставлення до культурних відмінностей представників різних націй та визначається вмінням партнерів знаходити компроміс у вирішенні спірних питань.

Кожне заняття з англійської мови – це практичне зіткнення з іншою культурою, передусім через її основного носія – мову.

Аналіз літератури з цього питання, зокрема праць Ю. Пассова, дає нам змогу дійти висновку, що наслідком успішного досягнення виховних цілей у процесі навчання іноземної мови, а також при формуванні умінь іншомовного спілкування має бути накопичення студентами таких якостей, як:

- повага до інших народів, їх культурних, історичних і духовних цінностей і традицій;

- загальна культура міжособистісного спілкування, яка виявляється в умінні визначати в процесі мовної комунікації цілі, завдання і зміст спілкування та вибирати його форму, достатньо вільно орієнтуватися в мікросфері й ситуації, правильно сприймати й оцінювати партнерів-комунікантів (ураховуючи їх вік, статус, комунікативну спрямованість), а також піддавати аналізу власну роль у мовному акті й оцінювати результати спілкування;

- громадянська позиція, усвідомлення своєї відповідальності перед народом, своєї національної гідності й рівності націй;

- об'єктивне сприймання й оцінювання життя у всіх його проявах під кутом зору естетичних цінностей;

- етична культура, відповідальність за всі свої думки, вчинки і справи, доброта, порядність, здатність до переживання і співчуття;

- допитливість і пізнавальна активність, розвинена здатність до цілеспрямованої поведінки в мовній комунікації та використання раціональних способів її реалізації;

- здатність об'єктивно оцінювати власну діяльність, зокрема результати спілкування, через засоби самоконтролю, тактовного подолання екстралінгвістичних труднощів, які з'являються в процесі мовного акту;

- свідоме ставлення до оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування;

- прагнення до самоосвіти й самовдосконалення, зокрема за допомогою іноземної мови;

– культурологічна компетенція, яка виявляється в прагненні й умінні вступати в комунікацію з іншими людьми.

Ефективність процесу формування культурологічної компетенції студентів на заняттях англійської мови визначається комплексом таких умов:

а) організація навчання з урахуванням творчої діяльності, що стимулює процес вивчення іноземної мови;

б) створення на заняттях ситуації успіху з опорою на допомогу й контроль з боку викладача;

в) організація заняття з урахуванням колективної та комунікативної діяльності студентів [6, с. 30].

В умовах відсутності іншомовного середовища найбільш доступним джерелом культурологічної інформації є друковані іншомовні тексти різних функціональних стилів – прагматичного, публіцистичного, художнього.

Ми пропонуємо взяти за основу автентичні тексти, розробити дискусійні питання за їх змістом, визначити теми для обговорення таким чином, щоб вони були пов'язані з побутом, дозвіллям, сімейним життям, цінностями та звичками народу, мова якого вивчається. Доцільним, на нашу думку, є постійне порівняння наявних реалій за рубриками «у їхній культурі – у нашій культурі». Це дасть змогу кожному студенту відчувати себе часткою свого народу, носієм певної культури і, таким чином, сприятиме вихованню патріотизму.

Безперечно ефективною для формування культурологічної компетенції на занятті з англійської мови є організація зустрічі-бесіди з представником інокультури. Людина, яка виконує роль гостя-іноземця, може використовувати елемент драматизації у своїй поведінці, міміці, жестах, манері одягатися, для того щоб надати атмосфері більшої реальності. Подібна зустріч підштовхує студентів демонструвати активність у спілкуванні, стимулює, хоча й опосередкований, але діалог культур, формуючи при цьому культурологічну грамотність і полікультурну поінформованість [4, с. 169].

Парна робота охоплює різні види діяльності і передбачає роботу як у фіксованих парах, коли студенти працюють з одним і тим же партнером, так і в рухомих парах, коли працюють з декількома партнерами. Робота в парному режимі є природною комунікацією, що дозволяє партнерам у спілкуванні вирішувати свої мовленнєві завдання в межах спільної реальної чи умовної культурної ситуації.

Яскравим прикладом парної роботи є рольова гра, що має культурну насиченість та ціннісно-орієнтований характер [7, с. 51]. Наприклад: *Read the information about the behaviour code in Britain. Discuss with your partner and make a similar list under the heading «Ukraine – Mind Your Manners».*

Успішному формуванню культурологічної компетенції сприяє проведення диспутів і дебатів. Диспут становить собою «боротьбу» думок і поглядів. Як правило, ведучий диспуту дозволяє висловлюватися всім учасникам диспуту, кожен з яких у кінцевому результаті може або змінити свою думку, або залишитися при ній. Дебати зазвичай відбуваються між командами, члени яких обговорюють проблему в пошуках її розв'язання. Учасники кожної команди по чергово висловлюють своє бачення культурологічної проблеми, пропонуючи варіанти її вирішення. Дебати закінчуються голосуванням на користь того чи іншого рішення [10, с. 6].

Наприклад: *For the future seafarers.*

Dispute over the following quote of Steven McKay: «Being a seafarer is like a paid prisons entence with a good chance of drowning».

Стосовно проблеми формування культурологічної компетенції студентів на заняттях з англійської мови ми визначаємо метод проектів як сукупність пошуково-дослідницьких, проблемних, творчих прийомів, що використовуються в процесі викладання англійської мови та забезпечують покращення рівня мовленнєвої підготовки студентів і поглиблення їх знань про історію та культуру англійських країн [5, с. 197].

Організація проектної діяльності складається з підготовчого, основного та заключного етапів. На підготовчому етапі відбувається планування викладачем і всіма учасниками власної роботи над проектом. Основний етап передбачає самоорганізацію роботи в мікрогрупі, тобто планування роботи без участі викладача (розподіл обов'язків між членами мікрогрупи, установлення термінів виконання завдань, визначення форм і порядку звітності тощо). Кінцевою метою заключного етапу є презентація (захист), аналіз і оцінювання проектної діяльності [8, с. 7].

Методом проектів можна опрацювати такі теми, як «*British/ American Education and Culture*», «*The British/ American cuisine*».

Отже, для досягнення ефективності в міжкультурному спілкуванні недостатньо лише засвоїти мовну систему й набути мовленнєвих умінь і навичок – необхідно навчитися користуватися мовою відповідно до умов соціально-культурного середовища носіїв цієї мови, у якому відбувається формування пізнавальної та комунікативної культури особистості.

Висвітлена проблема потребує подальших досліджень і практичного вирішення таких її аспектів: підвищення мотивації студентів до вивчення культури країни, мова якої вивчається, використовуючи методи проектів, роботи з автентичними текстами, розробки планів занять-бесід з представниками різних культур і національностей.

Література:

1. Болина М. В. Формирование социокультурной компетентности будущего учителя : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Болина М. В. – Челябинск, 2000. – 176 с.
2. Булыгина М. В. Педагогические условия развития культурологической компетенции при обучении иностранному языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Маргарита Викторовна Булыгина. – Е., 1997. – 23 с.
3. Гальскова Н. Современная методика обучения иностранным языкам : пособие для учителя / Наталия Гальскова. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
4. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 336 с.
5. Марченко Ю. Г. Використання методу проектів у формуванні соціокультурної компетенції учнів у процесі вивчення англійської мови / Ю. Г. Марченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 20 (207). – С. 196-200.
6. Пассов Е. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур / Ефим Пассов. – Л. : Липецкий государственный университет, 2000. – 159 с.
7. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 136 с.
8. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е. С. Полат // Ин. яз. в шк. – 2000. – № 2. – С. 3-10.
9. Саенко Н. А. Социокультурный компонент в содержании обучения иностранным языкам в техническом вузе / Н. А. Саенко // Соціокультурні аспекти навчання іноземних мов : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф (Тернопіль, 25-26 березня 2004 р.). – Тернопіль, 2004. – С. 162-164.
10. Сафонова В. В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В. В. Сафонова // Иностр. яз. в шк. – 2001. – № 3. – С. 17-23.
11. Харитонова С. В. Педагогическое содействие развитию культурологической компетенции студентов университета на занятиях по иностранному языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / С. В. Харитонова. – Магнитогорск, 2006. – 24 с.

Клётка Ю. С.

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СУДОВОДИТЕЛЕЙ НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Одной из приоритетных задач обучения иностранным языкам является формирование у студентов культурологической компетенции, что предполагает наличие знаний

о национально-культурных особенностях страны изучаемого языка, о нормах речевого и невербального поведения ее носителей, а также требует умения строить свое поведение в соответствии с этими особенностями и нормами. Именно поэтому автор раскрывает особенности формирования культурологической компетенции судоводителей на занятиях английского языка с помощью методов разработки проектов, работы с аутентичными текстами, беседы с представителями различных культур и национальностей.

Ключевые слова: компетентность, культурологическая компетенция, культурная коммуникация, методы обучения.

Klopka Y. S.

CULTUROLOGICAL COMPETENCE FORMATION OF NAVIGATORS AT ENGLISH LESSONS

English has a status of a language of international communication, which results in a permanent increase in the number of those who wishes to learn it. The success in learning a foreign language is largely determined by the individual immersion in the culture of native speakers. Therefore, one of the priorities of foreign language teaching is the formation of culturological competence of students, which presupposes knowledge of the national and cultural characteristics of the country the language is spoken, about the rules of verbal and nonverbal behavior of its bearers, and requires the ability to regulate their behavior in accordance with these features and regulations. The modern concept of language education makes an important emphasis on the need not to limit the study of a foreign language by its verbal code, but to form a «picture of the world» in the student consciousness. Learning a language without knowing the cultural realities of the people, can lead to a distorted and limited use of the language. The article deals with the importance of culturological competence for future navigators and the problem of developing cadets' culturological competence in the process of English language learning. That is why the author reveals the peculiarities of the culturological competence formation of navigators at English lessons with the help of different methods, such as project work, learning with authentic texts, interviews with representatives of different cultures and nationalities. The theoretical and practical aspects that influence upon the process of culturological competence formation of navigators while learning English language are grounded.

Keywords: competence, culturological competence, cultural communication, teaching methods.

Рецензент: Кузьменко Ю.В.

УДК 378.4.096:33:81'24

Котловський А. М., Микитенко О. В.*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОВОЛОДІННЯ АНГЛОМОВНОЮ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЮ ЛЕКСИЧНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Статтю присвячено аналізу проблеми організації самостійної роботи майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу з оволодіння англomовною професійно орієнтованою лексичною компетентністю. З'ясовано сутність поняття «англomовна професійно орієнтована лексична компетентність майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу». Виявлено особливості організації самостійної роботи майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу з оволодіння англomовною професійно орієнтованою лексичною компетентністю. Особливості організації самостійної роботи майбутніх фахівців з міжнародного бізнесу з оволодіння англomовною професійно орієнтованою лексичною компетентністю полягають у визначенні підходів до оволодіння студентами англomовною лексичною компетентністю, які можна застосовувати у процесі самостійної роботи студентів.

Ключові слова: англomовна професійно орієнтована лексична компетентність, майбутні фахівці з міжнародного бізнесу, самостійна робота.

*© Котловський А. М., Микитенко О. В.